

Poesi i jernbur

Ingunn Skre

Jon Vøllestad

psykolog ved Solli DPS og førsteamanuensis II ved Institutt for klinisk psykologi, Universitetet i Bergen

I aprilnummeret av Tidsskriftet tar Svein Larsen på ny opp spørsmålet om «poesi er virksomt som terapeutisk metode». Innlegget hans er velment: Larsen ønsker å mane til empirisk ansvarlighet blant psykologer. Problemet er at han ender opp med å forsterke den fremmedgjøringen som både legfolk og psykologer ofte opplever i møte med psykologisk forskning. Larsen opererer med et overforenklet modell av terapeutisk effekt, og forlanger at poesien skal plasseres inn i denne modellen. Han behandler poesi som et medikament, og forlanger at «medikamentet» skal vise seg virksomt i kontrollerte studier før det er forsvarlig å ta det i bruk på en klinisk populasjon.

Larsen er tilsynelatende uberørt av den problematisering av våre forestillinger om både «vitenskap» og «virkelighet» som har preget Akademia de siste 20–30 årene. Det er trist at slik enfoldig positivisme fortsatt er gangbar mynt ved Universitetet i Bergen. Larsen ser fullstendig bort fra at et dikt – eller ethvert kunstnerisk uttrykk – er en kompleks og mangetydig størrelse. Som leser tar jeg meg selv med inn i møte med teksten, og skaper mening ut fra min personlighet, min erfaringsbakgrunn og min historiske og sosiale situasjon. Diktet er en gjenstand for et fortolkningsarbeid, hvor jeg kan artikulere min særegne subjektivitet og kanskje også få en ny erfaring eller en ny forståelse av meg selv. Det blir derfor misvisende å betrakte et dikt som et enkeltstimulus som enten «virker» eller «ikke virker». For å anskueliggjøre dette: Tenk på den siste boken du leste. Hvilken «effekt» hadde den på deg? Hvordan innvirket den på ditt nivå av «psykisk helse»? Nærmer vi oss saken slik, blir det tydeligere hvor absurd Larsens kritikk er.

Litteratur og poesi er interessant for enhver som er opptatt av mennesker, og det er interessant for terapeuter. Det er også legitimt at Frode Thuen ønsker å forstå mer av hvilke prosesser som utspiller seg i møte med dikt og sanger. Jeg håper bare at han er åpen for mer komplekse årsakssammenhenger enn det Larsen tillater. Konsekvensen av en Larsens tilnærming er at psykologien mister sin evne til å forholde seg til mennesket som komplekst og meningssøkende vesen. Folk er sosiale, kulturelle, åndelige og eksistensielle aktører – både når de har det bra og når de har det vanskelig. Hvis det eneste vi kan tilby dem i deres lidelse er strømlinjeformete «evidensbaserte» terapier basert på medikamentmetaforen, er vi i mine øyne i en sørgelig stilling. Vi ender da opp med ensidig å betone instrumentell mål-middel-tenkning, prediksjon og kontroll. Alt som ikke kan entydig kvantifiseres og måles innenfor dette rammeverket, får da status som ufornuft.

Sosiologen Max Weber påpekte at fremveksten av en slik rasjonalitetsform var det sentrale kjennetegn ved moderne samfunn. Weber var bekymret for hvilket tap dette kunne medføre for mennesket som kulturelt og verdiorientert vesen. Fremvektsten av byråkrati og vitenskap innebar en «avmystifisering av verden», og i verste fall kunne vi ende opp i det han kalte «rasjonalitetens jernbur». For meg blir Larsens tekst et uttrykk for nettopp denne kjølige og potensielt destruktive siden ved moderniteten.